

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v plénu složeném z předsedy Pavla Rychetského a soudců Ludvíka Davida, Josefa Fialy, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy, Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaje), Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Pavla Šámala, Kateřiny Šimáčkové, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové, Davida Uhlíře a Jiřího Zemánka o návrhu **Městského soudu v Praze** na zrušení § 9 odst. 1 věty třetí zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění zákona č. 296/2017 Sb., za účasti **Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky** a **Senátu Parlamentu České republiky** jako účastníků řízení a **vlády České republiky** jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Návrh na zrušení § 9 odst. 1 věty třetí zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění zákona č. 296/2017 Sb., která zní „K zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží.“, se zamítá.

Odůvodnění

I.

Rekapitulace obsahu návrhu a průběhu řízení u navrhovatele

1. Návrhem ze dne 27. 3. 2020 podaným na základě čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), se Městský soud v Praze (dále též „navrhovatel“) domáhá zrušení ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále též „ZSP“), v rozsahu jeho třetí (poslední) věty znějící: „*K zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží.*“, která byla do § 9 odst. 1 doplněna zákonem č. 296/2017 Sb.

2. Z obsahu návrhu, jakož i vyžádaného soudního spisu, vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 20 C 135/2018, Ústavní soud zjistil, že v tomto řízení se žalobce domáhá ochrany osobnosti, do níž měla žalovaná neoprávněně zasáhnout v rámci svého zpravodajství porušením zásady presumpce nevinny.

3. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 20 C 135/2018-64 ze dne 26. 10. 2018, které bylo zástupci žalobce doručeno dne 31. 10. 2018, byl žalobce vyzván k zaplacení soudního poplatku za žalobu ve výši 20 000 Kč ve lhůtě do 15 dnů od doručení usnesení. V průběhu této lhůty požádal žalobce o osvobození od soudních poplatků a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 20 C 135/2018-83 ze dne 16. 1. 2019 bylo žalobci osvobození od soudních poplatků v rozsahu 50 % přiznáno. Poté, co toto usnesení nabylo právní moci, byl žalobce prostřednictvím svého zástupce vyzván, aby ve lhůtě 15 dnů zaplatil soudní poplatek ve výši 10 000 Kč. Žalobci se dostalo poučení, že nebude-li soudní poplatek ve lhůtě zaplacen, bude řízení před soudem prvního stupně zastaveno. Výzva byla zástupci žalobce doručena dne 10. 4. 2019. Následně vydal Obvodní soud pro Prahu 2 usnesení č. j. 20 C 135/2018-86 ze dne 29. 7. 2019, jímž bylo řízení zastaveno podle ustanovení § 9 odst. 1 ZSP, neboť žalobce soudní poplatek za žalobu ve výši 10 000 Kč v dodatečně stanovené lhůtě nezaplatil.

4. Proti usnesení o zastavení řízení podal žalobce včasné odvolání. Řízení o tomto odvolání je u navrhovatele coby soudu odvolacího vedeno pod sp. zn. 22 Co 190/2019. Žalobce v něm namítá, že soudní poplatek za žalobu včas zaplatil dne 12. 4. 2019, a to poštovní poukázkou typu A. Vysvětluje, že se dne 6. 8. 2019 dotazoval na příslušné poště, zda a jakým způsobem by mohl platbu reklamovat, a že je ve spojení s účetní kanceláří Obvodního soudu pro Prahu 2 a snaží se situaci vyřešit. Dle svých slov udělal vše pro to, aby byl soudní poplatek řádně a včas uhrazen. K odvolání přiložil kopii ústřížku poštovní poukázky, z něhož plyne, že poukázal platbu soudního poplatku ve výši 10 000 Kč ve prospěch Obvodního soudu pro Prahu 2 dne 12. 4. 2019. K výzvě navrhovatele žalobce doplnil, že nejprve soudní poplatek ve výši 10 000 Kč zaplatil již dne 28. 1. 2019 a znovu tak učinil na základě výzvy soudu prvního stupně dne 12. 4. 2019. Česká pošta, ačkoli platby neprovedla, žalobce o této skutečnosti neinformovala a vyčkávala na uplatnění reklamace. O neprovedení obou plateb se tak žalobce dozvěděl až v souvislosti s doručením usnesení o zastavení řízení. Důvod k neprovedení plateb spočíval podle České pošty v neexistenci účtu. Poštovní poukázku typu A ze dne 28. 1. 2019 měla za žalobce vyplnit zaměstnankyně pošty. Žalobcova reklamace byla Českou poštou vyřízena dne 19. 8. 2019 a žalobci byla vrácena částka celkem 20 000 Kč. Žalobce nakonec úspěšně zaplatil soudní poplatek za žalobu ve výši 10 000 Kč dne 20. 8. 2019.

5. Navrhovatel ve svém návrhu uvedl, že se sám dotázal České pošty na okolnosti žalobcem uváděných plateb. Ve své odpovědi Česká pošta sdělila, že předmětné poukázky ve výši 10 000 Kč (jedna podaná na poště Plzeň 8 dne 28. 1. 2019 a jedna podaná na poště Plzeň 12 dne 12. 4. 2019) byly vyplaceny poštou Plzeň 8 dne 19. 8. 2019 zpět odesílateli na základě jeho reklamace dodání poukázané částky. Připsání částky 10 000 Kč adresátovi nemohlo být provedeno, neboť odesílatel uvedl na hlavním díle obou poukázek chybné číslo účtu adresáta. Chyba spočívala v tom, že odesílatel vepsal u obou poukázek na jejich hlavním díle předčíslí i číslo účtu do kolonky, kde má být uvedeno pouze číslo účtu. Z tohoto důvodu se jevílo číslo účtu jako nesprávné, a proto nemohly být poukázané částky připsány na účet Obvodního soudu pro Prahu 2. Dle navrhovatele není v dané věci sporu o tom, že řízení o žalobě bylo zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku za situace, kdy žalobce udělal chybu při vyplňování poštovní poukázky. Nedopustil-li by se této chyby, zcela jistě by byl soudní poplatek včas zaplacen, neboť první platbu učinil žalobce ještě před tím, než byl k úhradě soudního poplatku vyzván po právní moci usnesení o částečném osvobození od soudních poplatků, a druhou platbu učinil obratem po obdržení této výzvy. Navrhovatel shrnul, že o tom, že došlo k popsání chybě při vyplňování obou poštovních poukázek, žalobce nevěděl, Česká pošta mu to sama nesdělila a reagovala až na jím učiněnou reklamaci poté, co bylo řízení zastaveno.

6. Navrhovatel má za to, že do účinnosti novely zákona o soudních poplatcích provedené zákonem č. 296/2017 Sb. nebylo ani v soudní praxi pochyb o tom, že soudní poplatek je možno účinně zaplatit až do okamžiku právní moci usnesení o zastavení řízení, tedy nejen do konce lhůty k odvolání proti tomuto usnesení, avšak také po celou dobu trvání případného odvolacího řízení proti tomuto usnesení. Dle navrhovatele za stávající úpravy, která se použije i v předmětné věci, nemůže ani soud prvního stupně, ani soud odvolací přihlídnout k tomu, z jakých důvodů nebyl soudní poplatek za žalobu zaplacen ve lhůtě žalobci k tomu poskytnuté. Taková právní úprava ovšem dle jeho názoru odporuje ústavnímu pořádku.

7. Navrhovatel vyjádřil pochopení pro důvody, pro něž bylo změněno ustanovení § 9 ZSP v odstavcích 1 a 7. Mělo jít o pobídku, aby účastníci řízení plnili svou poplatkovou povinnost bezodkladně a nespolehali na to, že účinně mohou soudní poplatek zaplatit nejpozději v průběhu řízení o odvolání proti usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku. Nehospodárnost vydávání usnesení o zastavení řízení jen proto, aby bylo následně rušeno či měněno, je dle navrhovatele evidentní. Nová právní úprava ovšem představuje vychýlení kyvadla do opačného extrému, a to svou nedůvodnou a neúnosnou tvrdostí. Vůbec totiž nebere v úvahu výjimečné situace, kdy poplatník nezavinil, že soudní poplatek nebyl soudu ve lhůtě zaplacen, respektive kdy míra zavinění na jeho nezaplacení je zanedbatelná, omluvitelná a zcela neadekvátní těžkým následkům, jež zastavení řízení může pro poplatníka představovat. K tomu navrhovatel dodal, že v souzené věci je očividné, že se žalobce poplatkové povinnosti vyhýbat nechtěl a že ani nechtěl nijak řízení zdržovat. Žalobce učinil jen tu zjevně omluvitelnou chybu, že číslo účtu napsal na poukázku dohromady s předčíslem. Jen z toho důvodu pošta platby neprovedla a dokonce o tom žalobce sama ani neinformovala. Za tohoto stavu nelze dle názoru navrhovatele pokládat zastavení řízení bez možnosti jeho zvrácení za adekvátní následek, zejména vzhledem k dopadům, které z toho pro poplatníka vznikají.

8. V návaznosti na to navrhovatel předestřel, že vyplnil-li v dané věci žalobce chybně poukaz k úhradě, pak jindy může chybu způsobit sama pošta či banka, takže poplatníkovi nebude možno klást ani v nejmenším k tíži, že soudní poplatek nebyl ve stanovené lhůtě zaplacen. Stejně tak může dle navrhovatele dojít u poplatníka k nečekaným okolnostem, jako je například náhlé onemocnění, zranění a podobně, které úhradu soudního poplatku ve stanovené lhůtě znemožní. Na žádnou z těchto nečekaných událostí či chyb nepřičitatelných poplatníkovi úprava § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích ani jiná právní norma nepamatuje. Přitom následky zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku mohou být pro poplatníka zásadně negativní a mnohdy nenapravitelné; je-li zastaveno řízení o opravných prostředcích, pak už nové odvolatel vyvolat nemůže.

9. Navrhovatel se před předložením věci Ústavnímu soudu pokusil za užití všech možných výkladových pravidel vyložit použitelná ustanovení zákona o soudních poplatcích případně jiných právních norem způsobem umožňujícím změnu přezkoumávaného usnesení soudu prvního stupně tak, aby mohlo být v řízení o žalobě pokračováno, ovšem žádnou takovou cestu nenalezl. Zákon o soudních poplatcích je však výslovný, jednoznačný a žádné výjimky, včetně těch, jež předvídá ustanovení § 9 odst. 4 ZSP, nejsou v poměrech předmětné věci použitelné. Ani prominutí zmeškání lhůty k úhradě soudního poplatku nepřichází dle navrhovatele v úvahu, neboť jde o lhůtu propadlou.

10. Nemožnost zohlednění jakýchkoli omluvitelných důvodů v případě opožděné platby soudního poplatku a z toho nevyhnutelně plynoucí zastavení řízení představuje dle názoru navrhovatele takové omezení přístupu k soudu a odepření spravedlnosti, že se ocitá v rozporu s ústavním pořádkem, konkrétně čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Pro napravení tohoto protiústavního stavu postačí odstranění poslední věty ustanovení § 9 odst. 1 ZSP, neboť po jejím zrušení bude moci Městský soud v Praze přihlídnout v předmětné věci k úhradě stanoveného soudního poplatku z pohledu právní úpravy a soudní praxe z doby před 30. 9. 2017. Navrhovateli dle jeho slov nejde v dlouhodobé perspektivě o to, aby se kyvadlo úpravy opět vychýlilo do stejného stavu,

kteřý zde byl před tímto datem. Ani tento stav dle něj nebyl žádoucí, ovšem nebyl protiústavní, jako je stav nynější.

11. Závěrem se navrhovatel též zmínil o korespondenci vedené s Ministerstvem spravedlnosti v rámci mezirezortního připomínkového řízení týkajícího se novely zákona o soudních poplatcích, v níž Městský soud v Praze mimo jiné sdělil své připomínky k důsledkům, které v některých řízeních vyvolaly změny ustanovení § 9 odst. 1 ZSP provedené zákonem č. 296/2017 Sb. Již tehdy a právě se znalostí okolností nastalých ve věci sp. zn. 22 Co 190/2019 poukazoval na tutéž problematiku a zasazoval se o to, aby bylo možné po novelizaci přihlídnout k pozdnímu zaplacení soudního poplatku z omluvitelného důvodu, což ministerstvo dle navrhovatele nevyslyšelo s odkazem na nevhodnost provádění změn s ohledem na krátkou dobu platnosti nové úpravy.

II.

Průběh řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud podle § 69 zákona o Ústavním soudu zaslal návrh Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu České republiky (dále jen „Poslanecká sněmovna“ a „Senát“) jako účastníkům řízení, jakož i vládě České republiky (dále jen „vláda“) a Veřejné ochránkyni práv, jež jsou oprávněni vstoupit do řízení jako vedlejší účastníci řízení.

13. Za Poslaneckou sněmovnu zaslal vyjádření její předseda, který uvedl, že návrh zákona č. 296/2017 Sb. obsahující napadené ustanovení zákona o soudních poplatcích byl předložen vládou. V té souvislosti popsal průběh jeho schvalování a uvedl, že norma byla přijata a vyhlášena na základě řádného postupu s tím, že je věcí Ústavního soudu, aby posoudil otázku namítané protiústavnosti napadeného ustanovení a vydal příslušné rozhodnutí.

14. Za Senát se vyjádřil jeho předseda, který rovněž popsal průběh schvalování předmětného návrhu zákona, jakož i nastínil stručnou genezi napadeného zákonného ustanovení. V té souvislosti podotkl, že změna ustanovení § 9 zákona o soudních poplatcích zůstala v pozadí zájmu Senátu, když materie, která je předmětem návrhu na zrušení, nebyla řečníky nikterak zmiňována. Předseda Senátu vyjádřil své přesvědčení, že Senát při projednávání návrhu zákona postupoval ústavně předepsaným způsobem a neshledal jeho rozpor s ústavním pořádkem. Závěrem uvedl, že je plně na Ústavním soudu, aby návrh posoudil a ve věci rozhodl.

15. Vláda ve svém zevrubném vyjádření nejprve zrekapitulovala vývoj právní úpravy a důvody, které vedly ke změně § 9 odst. 1 ZSP. Uvedla, že novela zákona o soudních poplatcích v podobě návrhu zákona č. 296/2017 Sb. obecně sledovala odstranění nejpalčivějších problémů, které se v praxi v civilním soudním řízení vyskytovaly. Kladla si za cíl zefektivnění soudního řízení, včetně odbřemenění soudů. Ministerstvo spravedlnosti jako iniciátor novely po konzultaci s obecnými soudy zjistilo, že v rámci postupu při placení soudních poplatků dochází ke zbytečnému zatěžování soudů. Podle předchozí úpravy byl poplatek splatný již s podáním návrhu na zahájení řízení, v praxi však k jeho zaplacení spolu s podáním nedocházelo. Mnohdy tomu bylo naopak. Přestože soud rozhodl o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku, mohl žalobce poplatek zaplatit ještě ve lhůtě pro podání odvolání, respektive do doby, než usnesení soudu o zastavení řízení nabylo právní moci. Nastávala tak dle názoru vlády paradoxní

situace, kdy soud na základě dodatečně zaplaceného poplatku musel vydat nové usnesení, kterým zrušil své původní usnesení o zastavení řízení, a v původním řízení následně pokračoval. Soudy prvního stupně tak byly pravidelně zatíženy dvěma zbytečnými procesními úkony navíc, a to usnesením o zastavení řízení a usnesením o zrušení usnesení o zastavení řízení.

16. V další části svého vyjádření se vláda zaměřila na tři východiska přezkumu ústavní konformity soudních poplatků, tedy na posouzení, zda omezení práva na přístup k soudu sleduje legitimní cíl, zda je mezi použitými prostředky a cíli rozumný vztah proporcionality a zda dané pravidlo nezasahuje do samotné podstaty práva na přístup k soudu. Vláda má za to, že všechny tři požadavky na soulad napadeného zákonného ustanovení s ústavním pořádkem jsou v daném případě splněny.

17. K otázce legitimního cíle vláda uvedla, že úprava, kterou došlo ke zrušení třetí dodatečné možnosti zaplatit soudní poplatek, měla za cíl zefektivnění řízení a odbřemenění soudů od výše uvedených zbytečných procesních úkonů. Jejím vedlejším jevem mělo být i zkrácení celkové délky soudního řízení.

18. K otázce přiměřenosti napadené právní úpravy vláda podotkla, že poplatková povinnost i nadále vzniká již s podáním žaloby, odvolání či dovolání. Nesplní-li žalobce tuto povinnost, umožní mu soud splnit předmětnou povinnost v dodatečné lhůtě, kterou mu k tomu ve výzvě určí. Žalobce má tedy druhou možnost poplatkovou povinnost splnit, a to na výzvu soudu. K tomu vláda poznamenala, že lhůta, již soud stanovuje pro zaplacení poplatku, je lhůtou procesní a soudcovskou. Není-li proto žalobce schopen lhůtu dodržet, může z vážných důvodů požádat soud o její další prodloužení. Právní úprava tu tedy umožňuje zohlednit konkrétní okolnosti případu a není nepřiměřeně přísná.

19. K otázce zachování podstaty práva na přístup k soudu vláda uvedla, vedle již zmíněných dvou příležitostí k zaplacení soudního poplatku, i to, že sám zákon o soudních poplatcích pamatuje na výjimečné situace, a příkladmo poukázala na ustanovení § 9 odst. 4 ZSP. V těchto situacích je dle jejího mínění nutno systematickým výkladem dovodit, že následky předvídané poslední větou § 9 odst. 1 ZSP, tj. že se k dodatečnému zaplacení soudního poplatku nepřihlíží, nenastávají. Vláda vzpomněla i další momenty, které dle jejího názoru zachovávají podstatu práva na přístup k soudu, a to právo na osvobození od soudního poplatku i skutečnost, že samotné zastavení řízení není rozhodnutím ve věci samé, které by bránilo podání nové žaloby či vyvolávalo jiné přímé negativní důsledky.

20. Vláda také připomněla, že Ústavní soud již měl příležitost se v několika případech zabývat návrhy na zrušení § 9 odst. 1 ZSP, přičemž jim nevyhověl s odůvodněním, že již samotná povinnost soudů vyzvat poplatníka k úhradě splatného soudního poplatku je do jisté míry beneficiem, protože poplatková povinnost je jednoznačně určena zákonem a žalobcům v zásadě nic nebrání, aby ji řádně splnili již při podání žaloby. Pokud tak neučiní a dokonce tak neučiní ani v dodatečné lhůtě poskytnuté soudem, je zastavení řízení logickým a ústavně konformním důsledkem jejich pasivity. Odkázala i na vybraná rozhodnutí Ústavního soudu řešící obdobné situace jako ta, v níž se ocitl žalobce v navrhovatelem souzené věci.

21. V dalším se vláda soustředila na posouzení ústavnosti napadeného zákonného ustanovení prizmatem navrhovatelem souzené věci a dospěla k závěru, že i v poměrech tohoto konkrétního případu napadená právní úprava obstojí. Žalobce měl dle jejího

názoru dostatečný prostor na to, aby soudní poplatek řádně uhradil. Zejména měl po druhé výzvě k jeho zaplacení zjistit, že v průběhu předchozí platby muselo dojít k chybě. Žalobce však po nepřevedené platbě nepátral a postupoval stejným způsobem jako poprvé, tedy pokusil se znovu vyplnit poštovní poukázku typu A, přičemž se znovu dopustil stejné chyby. K tomu by fakticky došlo i za předchozí právní úpravy s třemi příležitostmi k zaplacení soudního poplatku. Tyto své úvahy, jakož i svou ostatní argumentaci vláda ve svém vyjádření blíže rozvedla a navrhla, aby Ústavní soud návrh jako nedůvodný zamítl.

22. Veřejný ochránce práv Ústavnímu soudu sdělil, že ve smyslu § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu nevstoupí do řízení jako vedlejší účastník.

23. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení navrhovateli k replice. V ní navrhovatel setrval na své původní argumentaci a uvedl, že ho argumenty vlády nepřesvědčily. Takzvané tvrdostní klausule jsou dle něj v procesním právu obvyklé a nezaviněné či omluvitelné okolnosti jsou na mnoha místech zákona výslovně zmiňovány jako výjimka z pravidla. Taková úprava dle navrhovatele v napadené normě chybí a podle jasného vyjádření vlády zde chybí úmyslně. Navrhovatel dle svých slov upřednostňuje zrušení zákona právní cestou před jeho ohýbáním.

24. Ústavní soud ve věci nenařídil ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci a současně nepokládal za nutné provádět dokazování. Konání ústního jednání přitom nepožadovali ani účastníci, ani vedlejší účastník řízení. Ústavní soud tedy od něj dle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu upustil.

III.

Předpoklady meritorního posouzení návrhu

25. Ústavní soud konstatuje, že je příslušný k projednání návrhu, jenž je přípustný a i v ostatním splňuje všechny zákonem stanovené náležitosti.

26. Navrhovatel je rovněž k podání návrhu na zrušení napadeného zákonného ustanovení aktivně legitimován podle § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a čl. 95 odst. 2 Ústavy. Přímou aplikací napadeného ustanovení zákona o soudních poplatcích nastává v předmětném odvolacím řízení vedeném před navrhovatelem následek, který navrhovatel shledává neústavním, tedy nevyhnutelnost potvrzení odvoláním dotčeného rozhodnutí nalézacího soudu o zastavení řízení jako věcně správného. Zrušení napadeného zákonného ustanovení by navrhovateli umožnilo přihlédnout k zaplacení soudního poplatku žalobcem i po uplynutí lhůty pro jeho uhrazení, a tím mu zároveň umožnilo odlišné rozhodnutí ve věci.

IV.

Přezkum procedury přijetí napadené právní úpravy

27. Ústavní soud je podle § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu v řízení o kontrole norem povinen posoudit, zda napadený zákon (resp. jeho jednotlivé ustanovení) byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

28. Ústavní soud kontrolu ústavnosti procedury přijetí zákona č. 296/2017 Sb., jímž bylo do ustanovení § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích vloženo nyní napadené

ustanovení, provedl již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 40/18 ze dne 30. 6. 2020, vyhlášeném ve Sbírce zákonů pod č. 327/2020 Sb., a dospěl v něm k závěru, že uvedený zákon byl přijat ústavně předepsaným postupem, byl podepsán příslušnými ústavními činiteli a řádně vyhlášen. V podrobnostech lze na odůvodnění citovaného nálezu pro stručnost odkázat (viz zejména body 24 a 25 cit. nálezu).

V.

Znění příslušné části zákona a napadeného ustanovení

§ 8

Placení poplatků

- (1) Správu placení poplatků vykonává příslušný soud nebo správa soudu podle § 3.
- (2) Poplatky jsou příjmem státního rozpočtu.
- (3) Poplatky se platí na účet zřízený u České národní banky pro soud příslušný podle § 3 (dále jen „účet soudu“).
- (4) Poplatky, které nejsou vyšší než 5 000 Kč, lze platit kolkovými známkami; toto ustanovení se nepoužije, vznikla-li poplatková povinnost podáním návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu. Poplatek za zápis skutečnosti do veřejného rejstříku provedený notářem nelze platit kolkovými známkami.

§ 9

Následky nezaplacení poplatku

- (1) Nebyl-li poplatek za řízení splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovoláním nebo kasační stížností zaplacen, soud vyzve poplatníka k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí v délce alespoň 15 dnů; výjimečně může soud určit lhůtu kratší. Po marném uplynutí této lhůty soud řízení zastaví. **K zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží.**
- (2) Zjistí-li odvolací soud poté, co mu byla věc předložena k rozhodnutí o odvolání, že nebyl zaplacen poplatek splatný podáním odvolání, vyzve poplatníka k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí v délce alespoň 15 dnů; výjimečně může odvolací soud určit lhůtu kratší. Po marném uplynutí této lhůty odvolací soud řízení zastaví. K zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží. Obdobně se postupuje při řízení před dovolacím soudem.
- (3) Soud poplatníka ve výzvě poučí o tom, že řízení zastaví, jestliže poplatek nebude ve stanovené lhůtě zaplacen.
- (4) Pro nezaplacení poplatku soud řízení nezastaví,
 - a) začal-li již jednat o věci samé,
 - b) vznikla-li povinnost zaplatit poplatek poplatníku, kterému soud v řízení ustanovil opatrovníka jako účastníku, jehož pobyt není znám nebo jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině,

c) je-li nebezpečí z prodlení, v jehož důsledku by poplatníku mohla vzniknout újma, a poplatník ve lhůtě určené soudem ve výzvě podle odstavců 1 a 2 sdělí soudu okolnosti, které toto nebezpečí osvědčují, a doloží, že bez své viny nemohl poplatek dosud zaplatit, d) došlo-li k rozšíření návrhu na zahájení řízení v téže věci nebo rozšířil-li poplatník odvolání nebo dovolání poté, co soud začal jednat o věci samé.

(5) O tom, že jsou splněny podmínky uvedené v odstavci 4 písm. c), rozhodne soud usnesením, které není třeba doručovat.

(6) V případech uvedených v odstavci 4 rozhoduje soud o uložení povinnosti zaplatit poplatek spolu s rozhodnutím, jímž se řízení končí. Obdobně postupuje soud i v případě ručitele za zaplacení poplatku za řízení ve věcech veřejného rejstříku nebo za řízení o jmenování likvidátora právnické osoby zahájená bez návrhu (§ 2 odst. 9).

(7) Nabude-li usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení poplatku právní moci, zaniká poplatková povinnost.

VI. Věcný přezkum návrhu

29. Ústavní soud zvážil argumentaci navrhovatele, účastníků, vedlejšího účastníka řízení, jakož i poměry navrhovatelem souzené věci, a dospěl k závěru, že návrh není důvodný.

30. Ústavní soud se již ve své rozhodovací praxi vyjádřil k napadené právní úpravě po novelizaci zákona o soudních poplatcích, provedené zákonem č. 296/2017 Sb., a to v rámci četných řízení o ústavních stížnostech. S některými z těchto ústavních stížností byly spojeny právě i návrhy na zrušení ustanovení § 9 odst. 1 ZSP, ať již celého tohoto ustanovení, anebo jen v rozsahu navrhovatelem rozporované poslední věty. V usnesení sp. zn. IV. ÚS 1334/18 ze dne 15. 5. 2018 Ústavní soud dospěl k závěru, že znění zákona je v dotčené poslední větě § 9 odst. 1 ZSP jednoznačné a neumožňuje odchylný výklad. K tomu Ústavní soud doplnil, že již samotná povinnost soudů vyzvat poplatníka k úhradě splatného soudního poplatku je do jisté míry benefíciem, jelikož poplatková povinnost je jednoznačně určena zákonem a poplatník v zásadě nic nebrání, aby ji řádně splnil již při podání poplatného úkonu. Pokud tak neučiní, a dokonce tak neučiní ani v dodatečně lhůtě poskytnuté soudem, je zastavení řízení logickým a ústavně konformním důsledkem jeho pasivity.

31. K týmž závěrům se Ústavní soud záhy přihlásil i v usnesení sp. zn. I. ÚS 1335/18 ze dne 20. 6. 2018, v němž svoji argumentaci dále rozvedl. Jednak poukázal na možnost vyhnout se negativnímu následku zastavení řízení postupem dle § 9 odst. 4 písm. c) ZSP, tedy včasným vysvětlením důvodů, pro které poplatník dosud nemohl poplatek zaplatit, jednak se blíže vyjádřil k propadlé náhradní lhůtě k zaplacení soudního poplatku. Její stanovení neoznačil za svévolné, ba naopak v ní shledal sjednocení postupu, který lze od soudu při nezaplacení soudního poplatku očekávat. Ústavní soud konkrétně vyzdvihl, že přijetím nové právní úpravy došlo oproti předchozímu stavu k novému stanovení minimální patnáctidenní délky této soudcovské lhůty (ledaže jsou dány výjimečné důvody pro určení lhůty kratšího trvání). Dále byl sjednocen samotný následek nesplnění povinnosti zaplatit soudní poplatek včas. V té spojitosti Ústavní soud s odkazem na dikci

§ 9 odst. 7 ZSP, ve znění účinném do 29. 9. 2017, připomněl existenci do té doby rozdílného zacházení s poplatníky v civilním soudním řízení a poplatníky v soudním řízení správním. Zatímco v civilním soudnictví nemělo nesplnění zákonné poplatkové povinnosti i přes výzvu soudu negativní následky, pokud poplatník soudní poplatek zaplatil do konce lhůty k odvolání proti usnesení o zastavení řízení, ve správním soudnictví měl poplatník možnost zaplatit pouze do právní moci usnesení o zastavení řízení. Tento okamžik typicky připadá na konec dne, kdy mu je toto usnesení doručeno, jelikož opravný prostředek proti tomuto usnesení, jenž by měl ze zákona odkladný účinek, soudní řád správní nezná.

32. Ústavní soud zopakoval výše nastíněný náhled na ústavní konformitu nového znění § 9 odst. 1 ZSP v nálezu sp. zn. I. ÚS 2535/18 ze dne 21. 5. 2019, v němž označil tuto právní úpravu za ústavně přijatelnou (srov. zejména bod 10 cit. nálezu). Na týchž závěrech pak Ústavní soud setrval v celé řadě pozdějších rozhodnutí (srov. usnesení ve věcech sp. zn. III. ÚS 841/19, I. ÚS 2502/18, III. ÚS 1074/20, I. ÚS 2021/19, III. ÚS 1588/20, I. ÚS 2877/20 aj., veřejně dostupná, jako další zde odkazovaná rozhodnutí Ústavního soudu, na internetové adrese <http://nalus.usoud.cz>). Ze stručného přehledu této judikatury zřetelně plyne, že napadené zákonné ustanovení dosud u Ústavního soudu nevyvolalo žádné pochybnosti o jeho souladu s ústavním pořádkem.

33. Právo na přístup k soudu je v čl. 36 odst. 1 Listiny formulováno tak, že „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva ...“ Na této formulaci je podstatná podmínka, že práva se lze domáhat „stanoveným postupem“. Jak je přitom patrné ze shora předestřené argumentace, zaujaté Ústavním soudem v citovaných rozhodnutích, Ústavní soud považuje „stanovený postup“ upravený v napadeném ustanovení za přísný, avšak ústavně konformní. A to ve světle kombinace několika vzájemně souvisejících faktorů.

34. Prvním z nich je poskytnutí dostatečného prostoru pro splnění poplatkové povinnosti. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti opakovaně zdůrazňuje, že povinnost hradit soudní poplatky a dodržovat procesní lhůty je standardní podmínkou řádného vedení soudního řízení, a je proto na poplatníkovi, aby lhůty stanovené soudem v přiměřené délce dodržel a svou povinnost zaplacení soudního poplatku za podaný návrh řádně splnil [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 2/07 ze dne 13. 11. 2007 (N 193/47 SbNU 539), usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1286/16 ze dne 24. 5. 2016 či sp. zn. II. ÚS 438/18 ze dne 17. 4. 2018]. Základním východiskem je přitom okolnost, že poplatková povinnost zásadně vzniká již podáním návrhu na zahájení řízení soudu (§ 4 odst. 1 ZSP) a jeho uhrazení teprve k výzvě soudu je sice možností zákonem aprobovaná, nikoliv však předpokládaná jako prvotní. Žalobce (navrhovatel) tak má ve skutečnosti k dispozici dvě příležitosti, dva „pokusy“ k uhrazení soudního poplatku. Závěr o nepřiměřeném omezení přístupu k soudu, a tím o protiústavnosti napadeného ustanovení, nelze učinit na základě faktu, že předchozí právní úprava poskytovala tři „pokusy“ namísto současných dvou.

35. Druhým významným prvkem je zakotvení minimální délky trvání soudem určené náhradní lhůty ke splnění poplatkové povinnosti pro případ, že poplatník nesplnil svoji poplatkovou povinnost již s podáním návrhu na zahájení řízení. Podle předchozí právní úpravy mohl soud ve výzvě poplatníkovi k dodatečnému zaplacení soudního poplatku určit lhůtu v zásadě dle své úvahy, protože její délku zákon nestanovil. Ačkoliv i za účinnosti této úpravy byl soud povinen přihlížet k okolnostem konkrétního případu tak, aby poplatník nebyl nedůvodně krácen na svém právu na přístup k soudu, tedy zejména se měl vystříhat určení lhůt nepřiměřeně krátkých, nelze přehlédnout, že stanovení

minimální délky trvání předmětné lhůty podle nové právní úpravy přispívá k jednotnějšímu postupu soudů, a tím celkově i rovnějšímu, spravedlivějšímu zacházení s poplatníky soudních poplatků. I nová právní úprava umožňuje soudu určit lhůtu kratší než 15 dnů, může se tak ovšem stát pouze ve výjimečných případech. Případnou protiústavnost délky soudem určené náhradní lhůty pro zaplacení soudního poplatku je nutno zkoumat v každém jednotlivém případě zvlášť s přihlédnutím k jeho jedinečným okolnostem (viz bod 8 vzpomenutého usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1335/18). Rovněž je třeba zmínit, že předmětná lhůta je lhůtou soudcovskou. Není-li žalobce schopen lhůtu dodržet, může z vážných důvodů závčas požádat soud o její další prodloužení.

36. Třetí významný faktor tkví v existenci vícero způsobů placení soudního poplatku, konkrétně v trojí možnosti způsobu jeho úhrady, jehož volba usnadňuje poplatníkovi splnění jeho poplatkové povinnosti. Výběr způsobu placení poplatku je na poplatníkovi, přičemž soud nemůže přikázat hrazení poplatku určitým způsobem, umožňuje-li zákon i formu jinou. Výchozím, zákonem upřednostňovaným způsobem úhrady soudního poplatku je platba na bankovní účet zřízený u České národní banky pro příslušný soud (§ 8 odst. 3 ZSP). Děje se tak buď bankovním převodem na tento účet, anebo alternativně prostřednictvím poštovní poukázky. Další možností je zaplacení soudního poplatku v hotovosti na pokladně soudu. Třetí způsob pak spočívá v placení kolkovými známkami, byť s omezeními plynoucími z ustanovení § 8 odst. 4 ZSP. Ve vazbě na posledně zmíněný způsob placení soudních poplatků se sluší zmínit, že náhradní lhůta ke splnění poplatkové povinnosti je lhůtou procesněprávní, a nikoli hmotněprávní, a to i po novelizaci zákona o soudních poplatcích provedené zákonem č. 296/2017 Sb. K tomuto názoru dospěl Ústavní soud v nálezech sp. zn. I. ÚS 2535/18 ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. I. ÚS 2025/19 ze dne 21. 4. 2020 a sp. zn. IV. ÚS 322/20 ze dne 2. 6. 2020, v nichž vyslovil, že lhůta k zaplacení soudního poplatku je zachována, byly-li posledního dne této lhůty kolkové známky předány k poštovní přepravě. Naproti tomu v případě bezhotovostního převodu splní účastník svou poplatkovou povinnost až okamžikem, kdy byla platba připsána na účet příslušného soudu, a při zaplacení soudního poplatku v hotovosti na pokladně soudu dnem, v němž zde platbu provedl. V těchto otázkách je judikatura Ústavního soudu (ve shodě s judikaturou Nejvyššího soudu) ustálena (viz např. usnesení ve věcech sp. zn. I. ÚS 2035/20, II. ÚS 4093/19 a III. ÚS 1348/19).

37. Čtvrtý prvek Ústavní soud spatřuje v možnosti žalobce (navrhovatele) odvrátit následek nezaplacení soudního poplatku v náhradní lhůtě, které mu nabízí především ustanovení § 9 odst. 4 písm. c) ZSP. Dle něj soud pro nezaplacení poplatku řízení nezastaví, je-li tu nebezpečí z prodlení, v jehož důsledku by poplatníkovi mohla vzniknout újma, a poplatník v náhradní lhůtě určené soudem k dodatečnému splnění poplatkové povinnosti sdělí soudu okolnosti, které toto nebezpečí osvědčují, a doloží, že bez své viny nemohl poplatek dosud zaplatit. Toto zákonné ustanovení tedy poněkud mírní jinak striktní následek nezaplacení soudního poplatku v dodatečné lhůtě, určené soudem.

38. S navrhovatelem lze souhlasit v tom, že uvedené ustanovení nepomýšlí na všechny případy nebezpečí z prodlení, v jehož důsledku by poplatníkovi mohla vzniknout újma. Zvláště se to bude týkat situací, v nichž poplatník není z objektivního hlediska vůbec schopen sdělit soudu okolnosti osvědčující nebezpečí z prodlení, v jehož důsledku by mu mohla vzniknout újma, kupříkladu následkem vážné hospitalizace. Ústavní soud nicméně v té spojitosti znovu zdůrazňuje, že samotná existence náhradní lhůty pro zaplacení soudního poplatku již představuje pro poplatníka jisté dobrodiní, poněvadž

zákon předpokládá, že soudní poplatek uhradí řádně s podáním návrhu na zahájení řízení, tedy okamžikem jeho splatnosti (§ 7 odst. 1 ZSP). Z toho lze dovodit, že poplatník, který není schopen pro závažnou a jím nezaviněnou překážku (jako by tomu bylo v případě zmíněné hospitalizace) provést úhradu soudního poplatku, zpravidla nebude schopen podat ani samotný návrh na zahájení řízení, neboť jde o úkony souběžné. Poplatník by se obecně neměl spoléhat na to, že při poskytnutí soudem druhé příležitosti zaplatit soudní poplatek nenastanou žádné, byť i pochopitelné komplikace, popřípadě že je bude možno vždy nějakou cestou odstranit a opožděné zaplacení soudního poplatku napravit.

39. Konečně pátý a nikoli zanedbatelný faktor se odráží v následku nezaplacení soudního poplatku nebo jeho uhrazení po uplynutí lhůty k tomu určené, k němuž se podle napadeného ustanovení zákona o soudních poplatcích nepřihlíží. Tímto následkem je zastavení řízení zahájeného příslušným návrhem. Zastavení řízení totiž pro žalobce (navrhovatele) nepředstavuje překážku věci pravomocně rozhodnuté (rozsouzené), takže mu nic nebrání, aby návrh podal znovu. Nebezpečí tu však hrozí v souvislosti s možným promlčením práva a také u zastavení řízení o opravném prostředku. K prvnímu zmíněnému nebezpečí lze odkázat na zásadu *vigilantibus iura scripta sunt* (práva náležejí bdělým). Je tedy na každém, aby se svých práv domáhal pokud možno včas.

40. Z právě vyloženého se podává, že Ústavní soud napadenou právní úpravu dlouhodobě shledává legitimní, přiměřenou i rozumnou. Ústavní soud přitom nemá důvod se od tohoto názoru odchýlit ani na podkladě případu souzeného navrhovatelem. Podstatou jím řešeného problému je opakovaná chyba při placení soudního poplatku poštovními poukázkami. Ta vznikla tím, že na hlavním díle obou poukázek bylo chybné číslo účtu adresáta (u obou poukázek bylo předčíslení i číslo účtu vepsáno do kolonky, kde má být uvedeno pouze číslo účtu, nikoli jeho předčíslení), takže poukázané částky nemohly být připsány na účet Obvodního soudu pro Prahu 2. Ústavní soud již ve své judikatuře řešil případy, v nichž se poplatníci (ať již sami nebo za pomoci druhých) dopustili srovnatelného pochybení, avšak nepřiznal jim ústavněprávní rozměr.

41. V usnesení sp. zn. III. ÚS 632/20 ze dne 24. 11. 2020 se zabýval případem, kdy se stěžovatelé jali hradit soudní poplatek poštovní poukázkou, přičemž zaměstnankyně pošty při zadávání příkazu neoddělila předčíslení a vlastní číslo bankovního účtu, pročež ani nemohla být platba na správný účet připsána. Ústavní soud podotkl, že ač lze tvrzené pochybení zaměstnankyně pošty shledat politováníhodným, stěžovatelé si mohli a měli číslo bankovního účtu, na nějž byla platba odeslána, zkontrolovat, a chybu tak mohli včas odhalit a následným problémům předejít. Řízení před Ústavním soudem pak neslouží k tomu, aby tuto běžnou životní opatrnost nahrazovalo (bod 11 cit. usnesení). Obdobně v usneseních sp. zn. I. ÚS 2661/20 ze dne 22. 9. 2020 a sp. zn. II. ÚS 1789/20 ze dne 30. 6. 2020 dal Ústavní soud zřetelně najevo, že nedbalost či technická chyba, k níž dojde na straně banky nebo právního zástupce poplatníka, nemůže být zvláštním důvodem pro odklon od dosavadní judikatury.

42. V usneseních sp. zn. III. ÚS 1308/20 ze dne 16. 6. 2020 a sp. zn. IV. ÚS 2774/19 ze dne 11. 11. 2019 Ústavní soud řešil případy zprostředkované úhrady soudního poplatku třetí osobou (třiaosmdesátiletou matkou stěžovatele, resp. zaměstnancem banky, který zpracovával telefonický příkaz k úhradě). I zde Ústavní soud konstatoval, že bylo na stěžovateli, případně jeho právním zástupci, aby zajistil, že v dodatečně určené patnáctidenní lhůtě bude soudní poplatek uhrazen řádně. Nechal-li třetí osobu, aby za něj zaplatila soudní poplatek, aniž si ověřil, zda k jeho včasnému a řádnému zaplacení

skutečně došlo, sám si způsobil naříkané důsledky, nepostupoval-li v duchu shora připomenuté zásady, že práva náležejí bdělým.

43. Z právě uvedeného je zřejmé, že navrhovatelem předložená situace se nevymyká případům v judikatuře Ústavního soudu dosud řešeným. Nadto žalobce se v navrhovatelem souzené věci dopustil pochybení hned dvakrát. Po zjištění, že k úhradě soudního poplatku napoprvé nedošlo, postupoval stejným způsobem jako poprvé, tedy pokusil se znovu vyplnit poštovní poukázku typu A, přičemž se znovu dopustil stejné chyby. Z vyjádření navrhovatele ani ze spisového materiálu přitom nevyplývá, že by se žalobce po druhé výzvě k zaplacení soudního poplatku snažil zjistit, co bylo příčinou neúspěchu první platby. Tím spíše jsou na jeho případ použitelné a přenositelné úvahy, vyjádřené v rozhodnutích citovaných v předchozích odstavcích. Jejich stěžejní poselství spočívá v tom, že každý poplatník nese vlastní odpovědnost za to, že se soudní poplatek dostane do dispozice soudu řádně a včas, bez ohledu na to, jaký způsob k jeho úhradě zvolí.

44. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že napadená právní úprava § 9 odst. 1 věty poslední zákona o soudních poplatcích je v souladu s ústavním pořádkem, pročež návrh na její zrušení podle § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Poučení: Proti nálezů Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 30. března 2021

Pavel Rychetský v. r.
předseda Ústavního soudu

Za správnost vyhotovení:
Vladimíra Matulová